

Казка

I

Жив на світі їжачок Колько Колючка.

I жив на світі зайчик Кося Вухань.

Гарні були хлопці, але боягузи страшенні. Всього на світі боялися. Боялися темряви і боялися сонця. Боялися блискавки і боялися грому. Боялися вітру і боялися дощу. Навіть тіні власної боялися.

А найдужче боялися хуліганів.

То прибіжить Колько Колючка до мами-їжачихи:

— Ой, мамо, мамо! До нас у двір хулігани вдерлися!

Вийде мама-їжачиха на ганок, — а у дворі дві маленькі жабки стрибають.

То Кося Вухань прибіжить до мами-зайчихи:

— Ой, мамо, мамо! За мною хуліган женеться!

Мама-зайчиха визирне у віконце, — а там метелик літає.

Ну що ти з тими страхополохами зробиш!..

I вмовляли їх батьки, і соромили, і сварили — нічого не допомагало. Так і жили їжачок Колько Колючка та зайчик Кося Вухань боягузами. За мамині спідниці ховалися та звідти на білий світ з острахом позирали. Всі

лісові діти бавляться, пісень веселих співають, а вони сидять за маминими спідницями і тремтять. Навіть один з одним не гралися, хоч і жили по-сусідству.

Та от якось ясного сонячного ранку зустрілися біля перелазу мама-зайчиха з мамою-їжачихою.

— Здрастуйте, тітонько Вухань, — сказала мама-їжачиха. — Ви чули новину? На Великій Галявині відкривається спеціалізована лісова музична школа з ведмежою мовою викладання. Борсучиха вже записала туди свого Бору.

— Ах, що ви кажете, кумасю Колючко! — сплеснула мама-зайчиха лапами. — Спеціалізована музична школа? Та ще з ведмежою мовою викладання? Побіжу чоловікові скажу.

Тато-заєць сидів на ганку і читав "Лісову газету".

— Гм, — сказав він, почувши новину. — Спеціалізована музична школа? З ведмежою мовою викладання? Це цікаво. Треба й нашого страхополоха записати. Може, хоч школа допоможе його у звірі вивести. А то ж тіні власної боїться.

Зайченя Кося, що тремтіло тут же біля ганку і все чуло, здригнулося й заскиглило:

— Ой!.. Я не хочу-у!.. Я боюсь...

— Тебе ніхто не питає! — суворо сказав тато-заєць. — Запишемо й ходитимеш.

— Ну що ти, синку, — лагідно сказала мама-зайчиха. — Всі ж дітки ходитимуть. Не бійся.

Мама-зайчиха тут же причепурила Косю, вдягла йому новенькі штанці, білу сорочечку й повела на Велику Галявину.

Вийшли за ворота, гульк — а з сусіднього двору мама-їжачиха вже Колька Колючку веде.

Записував у школу сам директор Бурмило Михайлович Ведмідь.

Він сидів за березовим столом і суворо позирав на майбутніх учнів крізь великі окуляри.

— Прізвище!

— Вухань! — чемно сказала мама-зайчиха.

— Прізвище! — не глянувши на неї і наче не чуючи, повторив директор.

— Вухань! — знову сказала мама-зайчиха.

— Прізвище! — підвищивши голос, утретє сказав Бурмило Михайлович.

— Та Вухань же! — розгублено пролепетала зайчиха.

— Я вас, мама, не питаю! — сердито обернувся до неї директор. — Хай сам скаже. Він що у вас — глухий? А ще хоче у музичну школу?

— Та що ви! Що ви! У нього абсолютний слух! Подивіться, які в нього вушка!

— Так чого ж він мовчить?

— Він... він у мене... дуже скромний, — мама-зайчиха підштовхнула сина. — Ну, кажи, Кося, кажи!..

Та Кося Вухань тільки прищулив вуха і сховався за мамину спідницю.

— Гм... — насупився Бурмило Михайлович. — Гм... Скромний!.. Ну, добре, перевіримо його здібності до ведмежої мови. А скажи-но, Вухань, "р-р-р" по-ведмежому.

Кося безпорадно подивився на маму, швидко-швидко закліпав очима й скривився.

— Ну! — нетерпляче сказав директор.

Кося розтулив рота, але з того рота не вилетіло ані звуку.

— Що? — схилився й приставив лапу до вуха Ведмідь. — Повтори. Не чую!

— А-а-а!.. — не витримав і заридав на всю галявину зайчик, притискаючись до мами.

— Ой, вибачте, — забідкалась мама-зайчиха. — Він у мене такий вразливий, такий вразливий...

— Розумію, — лагідно сказав директор Ведмідь. — Але й ви зрозумійте: у нас школа не звичайна, а спеціалізована. З ведмежою мовою викладання. Вчителі — із столичного зоопарку. У нас вимоги.

— Він буде вчитися. Я вас запевняю. Це він від незвички. Він буде гарно вчитися. От побачите...

Не кращі справи були й у Колька Колючки. І він не міг сказати "р-р-р" по-ведмежому. Замість "р-р-р" у нього виходило чогось "хрю". І з слухом у Колька було погано, вушка в нього були маленькі, за голками ледь помітні. Але й Косю, і Колька все ж прийняли. Незважаючи на суворість. Бурмило Михайлович мав добре серце.

— Ой і нащо мені ота спеціалізована музична школа! — ридав Кося Вухань, ідучи з мамою додому. — Та ще й з ведмежою мовою викладання! Ой, я нещасний! Горе мені з тобою і з твоєю школою!..

— Мовчи, синку! Мовчи, дурненький! — казала мама-зайчиха. — Нічого ти не розумієш. Усі зараз оддають своїх дітей у спеціалізовані школи.

Колько Колючка теж ридав, ідучи додому. І його мама-їжачиха казала, що він дурненький і нічого не розуміє, і що без знання іноземних мов нікуди зараз не поткнешся.

Заперечувати щось було пізно.

Наступного дня уранці Кося Вухань та Колько Колючка узяли в лапи портфелики, букети лісових квітів і почеберяли на Велику Галявину.

II

Біля школи вже зібралися учні.

Вони скупчилися перед ганком, попідбирали хвости в кого такі були) й чекали появи директора.

Що й казати, завжди якось лячно починати у житті щось нове.

А якщо ти взагалі боягуз, то й поготів.

Жив ти біля маминої спідниці, за все відповідала мама, оберігала тебе від усіх небезпек, тривог і неприємностей, а ти тільки їв, спав і розважався.

І от раптом мама лишилася десь за парканом, а ти сам один вперше йдеш у ще незнаний, сповнений несподіванок світ. Ноги в тебе підгинаються і тремтять. У роті сохне, у грудях пече, а в животі тенькає і холодне.

Кося Вухань стояв поряд з Кольком Колючкою і так голосно цокотів зубами, що Колько раптом повернувся і злякано спитав:

— Ой, що це?

— З-зуби, — затинаючись, чесно признався зайчик.

— Боїшся? — спитав Колько.

— Б-боюсь, — признався Кося.

— І я боюсь, — сказав Колько. — Давай разом боятися.

— Давай!

І такий він раптом став Косі дорогий, цей їжачок Колько, що Кося обняв би його зараз (якби не оті колючки!)

"От з ким я дружитиму!" — одразу вирішив він. І йому стало трохи легше.

Нарешті на ганок вийшов директор Бурмило Михайлович Ведмідь. За ним вчителі — пантера, жирафа, лисиця, слон, мавпа і бегемот.

— Здрастуйте, діти! — урочисто сказав Ведмідь. — Вітаю вас з початком навчального року в нашій школі. Дозвольте представити вам ваших учителів. От! Будь ласка! Класним керівником у вас буде Пантера Ягуарівна. Вона викладатиме лісову математику. Лісознавство викладатиме Лисавета Патрикіївна. Лісторію, тобто лісову історію, — Мамонт Африканович. Лісографію, тобто лісову географію — Жирафа Жирафіївна. Фізкультуру — Макак Макакович. Спеціальний музичний предмет сольфеджіо — Бегемот Гіпопотамович. А ведмежу мову викладатиму я сам... Сподіваюсь, що всі ви будете вчитися старанно і сумлінно, не завдаватимете клопоту вчителям, і мені не доведеться викликати в школу ваших батьків... А тепер — у клас! Починаються уроки.

Бурмило Михайлович закалатав у великий лісовий дзвоник.

На першому уроці Пантера Ягуарівна знайомилася з класом.

Крім зайчика Косі Вуханя та їжачка Колька Колючки, в класі були: з хлопчиків — лисеня Рудик Лисовенко, ведмежа Михайлик Ведмеденко, вовчєня Вовчик Вовченко і борсучєня Боря Сук: з дівчаток — рисєня Раїска Мняу, лісовє козєня Зіна Бебєшко, лосєня Соня Лось та білчєня Вірочка Вивірчук.

Кося Вухань, звичайно, сів за одну парту з Кольком Колючкою. Але де ви бачили, щоб у першому класі вас одразу посадили з ким ви хочете. Познайомившись з усіма, Пантера Ягуарівна почала усіх пересаджувати... Косю Вуханя посадила з Вовчиком Вовченком, а Колька Колючку з Раїскою Мняу.

Не минуло й п'яти хвилин, як Вовчик Вовченко вкусив Косю за вухо.

— Т-ти чого?! — сахнувся Кося.

— Просто так, — вищирився Вовчик і знову вкусив Косю за вухо.

— Перестань! — стиха зойкнув Кося.

— Ги! Не перестану, — знову вищирився Вовчик. — Хіба можна таке вуха не вкусити! Колосальне вуха! Спеціально для того, щоб кусати. Ги-ги-ги!

— Ти що — хуліган?!

— Хуліган! — гордо сказав Вовчик. — А ти хто — заєць?

— Заєць...

— Ги-ги!.. Заєць! Заєць! Боягуз!

— Чого це б-боягуз... — почервонів Кося. — Я просто... просто собі заєць.

— А от і не просто! Заєць — значить, боягуз. Усі зайці боягузи. І ябеди. От я знаю, ти зараз піднімеш лапу і скажеш Пантері, що я тебе за вуха вкусив. Скажеш? Скажеш!

Кося не встиг нічого відповісти, бо в цей час Пантера Ягуарівна повернулася до них і сказала:

— Вухань і Вовченко! Ви чого розмовляєте на уроці? На уроках розмовляти не можна. Ану піднімись, Вухань, і розкажи всьому класу, про що це ви говорили. Нам усім цікаво послухати.

Кося підвівся, похилив голову і втупився в парту, не кажучи ні слова.

— Ну, чого ж ти мовчиш? — спитала Пантера Ягуарівна. — Ану ти, Вовченко, розкажи, як він соромиться.

Вовчик підвівся, шморгнув носом і сказав:

— А... а він укусив мене за вухо.

— Що?! От тобі й на! Чого це? — здивувалася Пантера Ягуарівна.

— Не знаю, — знизав Вовчик плечима. — Я його сам питав. А він каже: "Просто так. Захотілося і вкусив". Я йому кажу: "Не можна кусатися на уроках". А він: "Мовчи, — каже, — бо ще за носа вкушу. І скажу, що не я тебе, а ти мене вкусив". От.

— Це правда? — звернулася Пантера Ягуарівна до зайчика.

— Це... це в-він мене вкусив, — ледве стримуючи сльози, вимовив Кося, вражений вовчиковою підступністю.

— От бачите! Що я казав! — вигукнув Вовчик.

У класі засміялися.

— Ну, гаразд! Сідайте! І поведіться так, як належить учням спеціалізованої лісової школи, — суворо сказала Пантера Ягуарівна.

На перерві їжачок підбіг до похнюпленого зайчика.

— Що? Що там у вас трапилося?

— Та от... вкусив мене... Ще й ославив на цілий клас. От! — Кося показав сліди вовчикових зубів на своєму вусі й схлипнув. — Як я тепер з ним сидітиму? От горе!..

І такий розпач, такий відчай був у зайчиковому голосі, що в їжачка аж сльози на очі навернулися.

— От же ж хуліган Вовчик! Ну, не плач, не плач, Косю! Треба зробити так, щоб нас знову з тобою разом посадили.

— А як?

— Я зроблю. От побачиш.

Щойно почався наступний урок, як Раїска Мняу, що сиділа поряд з їжачком, піднесла вгору лапу.

— Пантеро Ягуарівно! Скажіть йому! Він колеться.

— Колючко! Ти чого колешся?

— Я ненавмисне. Я більше не буду.

Та минуло кілька хвилин, і Раїска знову піднесла лапу:

— Пантеро Ягуарівно! Він знову колеться!

— Колючко! Припини негайно! — суворо сказала Пантера Ягуарівна.

— Я ж ненавмисне. Ненавмисне.

Минуло ще кілька хвилин, і рисеня вискочило з-за парти:

— Пантеро Ягуарівно! Я не буду з ним сидіти! Він весь час колеться.

— Колючко! Ти що собі дозволяєш!

— Ну, хіба я винен, що в мене... що в мене голочки?... Хіба я винен? — жалібно шморгнув носом їжачок.

— Пантеро Ягуарівно! Пересадіть мене! Будь ласка, пересадіть! Я не можу з ним сидіти, — загундосила Раїска Мняу.

— Що ж робити? — замислилась класна керівничка. — Всі парти зайняті. І ніхто ж, мабуть, не захоче пересідати...

— Мене! Мене пересадіть до Колючки! — підскочив з витягнутою лапою Кося. — Я голочок не боюсь.

— Ну що ж! Для дисципліни це буде навіть корисно. І ви з Вовченком перестанете розмовляти. І взагалі... Пересідайте!

— У-у, зрадник! Тепер через тебе я із спідницею сидітиму, — просичав Вовчик Вовченко, коли Кося Вухань забирає з парти свої речі.

Та зраділий зайчик тільки пхикнув у відповідь...

III

Проте Кося Вухань радів передчасно.

Тільки-но Раїска Мняу сіла біля Вовчика, як він і її вкусив за вухо. Але рисеня саме було з хижацького роду.

Не довго думаючи, воно так дряпнуло кігтями Вовчика по носі, що той аж завищав. І всю велику перерву зализував ніс. Більше він Раїску не чіпав. А увесь свій гнів переніс на Косю, наче то зайчик його подряпав.

Відтоді Вовчик не давав Косі проходу. Він підстерігав його всюди, де тільки міг, на перервах, перед уроками, після уроків, — ганявся за ним, кусав його за вуха, за хвостик, і тільки швидкі ноги рятували зайчика.

Дома Кося вмивався сльозами.

— Не піду-у я більше у школу-у! Не піду-у! — ридав він, трагічно мотаючи головою. — Не треба мені того сольфеджіо-о-о! Не треба мені ведмежої мо-о-о-ви! Не піду-у! Не піду-у-у!..

— Та що ти, синку! Що ти кажеш! — вигукувала мама-зайчиха. — Це ж така школа! Така школа!.. Вчителів запросили із столичного зоопарку! Такі спеціалісти! Усі батьки в захопленні. Хочуть просити, щоб відкрили ще й вечірню школу для дорослих. А ти...

І правда... На уроках у школі було цікаво. Нічого не скажеш.

І викладачка лісознавства Лисавета Патрикіївна добре розказувала, як треба берегти рідний ліс, які в ньому ростуть дерева, рослини, які живуть звірі й пташки, чим вони цікаві...

І Жирафа Жирафіївна захоплюючи розповідала про лісову географію, про північну тайгу, про південні джунглі та всяке інше...

А коли бували уроки лісової історії, всі просто роти роззявляли, слухаючи оповіді слона Мамонта Африкановича про прадавні доісторичні праліси, де жили різні химерні плазуни і велетенські динозаври, саблезубі тигри і печерні ведмеді, волохаті носороги і літаючі ящери...

А музика!.. Всі в лісі просто показалися на тій музиці

У кожній норі, у кожному дуплі, у кожному барлозі тільки й розмов було, що про музику.

— Ах, ви знаєте, моє лисеня вже співає — ну просто як соловейко!

— А ми своїй білочці купили вчора піаніно. Так намучились! Ледве втягли у дупло.

Мій Михайлик такий здібний, такий здібний! Навіть хропе уві сні по нотах!

Так! Що й казати! Уроки в школі були цікаві.

Але що ті уроки, як після них тебе щодня підстерігає десь Вовчик Вовченко, і кусає тебе за хвіст, і зав'язує тобі вуха вузлом на голові, і знущається неймовірно! Гірше всякого динозавра, хуліган поганий!..

Втім, не лише Косі діставалося від Вовчика. Він до всіх чіплявся, всіх дразнив, з усіх глузував.

— Рудий! Руда кандала! Пожежна команда! Море горить! — кричав він лисеняті Рудикові Лисовенку.

— Щітка! Швабра! Почисть мені черевик! — свистів він Колькові Колючці.

Наш борсук Боря Сук Неспособний до наук, — виспівував він, танцюючи і кривляючись перед борсученям (хоча сам був ледар і двієчник).

Дівчатам він показував язик і ганявся за ними, вигукуючи дразнилки:

Вірочка-вивірочка,

В тебе в носі дірочка!

Або:

Ой, глядіть,

Щоб Соньку Лось

Нам побить

Не довелось!

Або:

Бибешко, Бибешко!

Дурна твоя довбешка!

Тільки Раїску Мняу він не зачіпав, наче її й не було в класі.

А до директорового родича Михайлика Ведмеденка навпаки — пробував під'їжджати з дружною. Обіймав його за плечі й казав:

— Ти, Михайлику, — молоток! А вони всі — мурашня. Я їх усіх однією лівою. А за тебе я заступатимусь. Як тебе хто зачепить — скажи тільки мені!

Але Михайлика й так ніхто не зачіпав. І відмінникові Михайлику не потрібна була дружба розбишаки й двічника Вовчика. Він і сам міг за себе постояти.

"Ех! Мені б отакі біцепси!" — зітхав Кося, заздрісно дивлячись на Михайлика. Але де було зайчикові узяти ведмежі біцепси?...

— І що його робити? Як його далі жити на світі? — скрушно хитав головою Кося. — Хоч лягай і вмирай.

— Ох-ох-ох... Кепські наші справи, — і собі хитав головою Колько. — Слабаки ми з тобою. Слабаки й боягузи. Горе нам! Кожен може нас покривдити, кожен може зганьбити...

А Вовчик розперізувався що не день більше й козакував у класі, як тільки хотів.

Слухай, Колько, — сказав якимсь зайчик їжачкові. — А давай, може, займемося спортом. Га?

— Га? Яким спортом?

— Ну... "яким-яким"!.. Таким, щоб стати — о! — і зайчик випнув груди й зігнув у лікті лапу. — Наприклад, боксом.

— О! Це — думка! Давай! Щоб Вовчикові тільки — бемц! Він — беркиць, і ногами вкрився. Гайда!

Фізкультуру в лісовій школі викладав знаменитий спортсмен, колишній чемпіон лісів і джунглів серед мавп Макак Макакович Лапундер. Два роки тому він залишив великий спорт і перейшов на тренерську роботу.

— Та-ак! Значить, хочете займатися спортом?... Прекрасно! Прекрасно, мої юні друзі! Прекрасно! — Макак Макакович радісно усміхнувся. — Яким видом? Боксом? О! Чудово! Прекрасний вид спорту. Справжній бокс — де мистецтво. Це — краса! Це — музика! Але боксер, товаришочки, передусім мусить бути всебічно розвиненим спортсменом. Ранкову фіззарядку робите?

Їжачок і зайчик презирнулися.

— Не... не завжди, — зітхнув Кося.

— Ага, — опустил очі Колько.

Чесно кажучи, ранкової фіззарядки вони не робили зовсім. Якось не виходило, не вистачало часу. Поки встанеш, поки вмиєшся, поснідаєш, вже й до школи час.

— Ану перевіримо вашу загальну фізичну підготовку.

Макак Макакович підвів їх до дерева і сказав:

— Хапайтеся за нижню гілку і підтягайтесь. Побачу, скільки разів зможете підтягтися.

Кося й Колько вхопилися передніми лапами за гілку і повисли, звиваючись черв'яками. Хоч як вони кректали хоч як старалися — жодного разу підтягтися так і не

змогли.

— Так... — сказав Макак Макакович. — Фізична підготовочка, самі бачите, кепська... Негодященська підготовочка. М'язи у вас, вибачте, як у слимаків. Кисіль, а не м'язи. Значить, так... Поки фіззарядочку регулярно щодня не робитимете, — до мене й не підходьте. А взагалі я б вам радив записатися не в секцію боксу, а в секцію художньої гімнастики. Більше вам підходить.

"Ага! — подумав Кося. — Вовчик мені буде вуха вузлом зав'язувати, а я йому в цей час показуватиму вправи з художньої гімнастики! Ні!" — і ображено сказав:

— Я у секцію боксу. Тільки!

— І я, — сказав Колько.

— Ну, побачимо, — сказав Макак Макакович. — Поки що говорити рано.

— Ех, — тяжко зітхнув Кося, виходячи із спортзалу. — Видно, не судилося нам стати — о! Видно, ніколи нам не покарати хулігана Вовчика. Ех!

— Слухай, — сказав Колько. — А може, справді давай спробуємо регулярно робити оту фіззарядку.

— Я знаю... — здвигнув Кося плечима. — Може, давай...

— Тільки не просто так, а всерйоз. Щодня, обов'язково, хоч би там що. І будемо заодно гартувати волю, виявляти характер. От давай поклянемось, що з завтрашнього ранку і почнемо.

— Ну, давай, — погодився Кося.

— Ти чим будеш клястися? — спитав Колько.

— Не знаю... А чим треба?

— От поклянися вухами. Вони з усього, що в тебе є, найгарніші.

— А ти поклянись голочками.

— Гаразд.

— Клянусь вухами! — урочисто сказав Кося.

— Клянусь голочками! — урочисто сказав Колько.

На тому й розійшлися.

IV

Уночі Косі Вуханю наснився сон.

Ніби йде він лісом. А назустріч йому Вовчик Вовченко.

— Гей, косоокий, дай закурить! — хриплим голосом каже Вовчик.

— Я не курю. І тобі не раджу. Це шкідливо для здоров'я. Особливо дитячого, — з гідністю відповідає Кося.

— Що-о?! Ти ще патякаєш?! Інфузорія! — визвірюється на нього Вовчик та — клац-клац! — зубами біля самісінького Косиноного носа.

— Ех! — розмахується Кося та тільки — бемц! — Вовчика по зубах. Вовчик — беркиць! — і ногами вкрився. Нокаут!..

Лежить — очі заплющив, язика висолопив, ледве дише.

Тоді одне око розплющив, скривився жалібно:

— Я більше не буду-у!..

Підійшов до нього Кося й каже благородно так:

— Вставай! Я тебе прощаю. Вставай!

Вставай! Вставай, синку, а то в школу запізнишся.

Прокинувся Кося — а то мама будить. Приснилося!

А вставать же ж не хочеться! Ой, не хочеться!

— Я ще трошки! Ще трошечки!

Так же ж солодко спиться уранці! Та ще ж такий сон наснився. Ще б же надивитися на поверженого Вовченка, порадіти хоч у сні з його поразки, зі своєї перемоги, з благородства свого... Так ні ж...

— Вставай, Косю! Вставай!

Ет! Нічого ви, мамо, не розумієте!..

Встав зайчик, потарабунився напівсонний вмиватися, зуби чистити, снідати, одягатися, до школи збиратися. На ходу досипає.

Нарешті мама портфелика йому в руки — тиць! — у щок — цмок!

— Біжи, синку!

Вибіг Вухань з дому і — через ліс навпростець до школи...

І тільки тут — ой, леле! А фіззарядка?!

Тільки ж учора з Кольком Колючкою клялися вухами й голочками — робити її щодня обов'язково, хоч би там що.

І — на тобі! — першого ж дня-забув! Ні! Краще в школу запізнитися, ніж клятву порушити.

Поставив Кося портфелика під кущем і ну фізичні вправи робити — лапами вимахувати, до землі схилятися, присідати...

— Раз-два-три-чотири!

Раз-два-три-чотири!

Захопився, аж самому весело стало. Аж співати захотілося.

Воно й справді непогана річ — ота фіззарядка!

Останню вправу зробив, хокнув.

О! — тепер і до школи можна.

Обернувся до куща. Глип! — а портфелика нема! Що таке? Навіть очам не повірив. Щойно ж отутো стояв під кущем. І раптом — зник. Як і не було.

Кинувся Вухань туди-сюди. Куш оббіг, усе винишпорив. Нема портфелика та й годі. Мов корова язиком злизала.

Розгубився зайчик.

Озирнувся безпорадно.

— Гей! Хто там балується? Оддайте! Я ж у школу запізнюся.

Та мовчить ліс. Не озивається ніхто.

І раптом страх, мов холодною ковдрою, огорнув зайчика. І вже за кожним кущем, за кожним деревом хтось лихий ввижається.

Не витримав Кося, та я-ак дремене.

Уроки вже почалися. Було тихо й моторошно, як буває завжди, коли прогулюєш урок. Всі отам, за дверима, у класі. А ти один у незвично тихому шкільному коридорі. І тільки десь далеко на сходах лунко брязкотить відром прибиральниці тітонька Бобреха.

І така тебе огортає тривожна самотність, наче ти лишився один на цілому світі.

Ні! Подалі від цих порожніх шкільних коридорів!

Кося вислизнув на подвір'я і забився у густі чагарі за спортмайданчиком.

Сидів, зітхав і чекав перерви. Туга й розпач краяли серце.

Що робити?...

На другому уроці ведмежа мова. Сам директор Бурмило Михайлович питатиме. А зошит з домашнім завданням у портфелику лишився. Що казати? Чим пояснити? Хто ж тобі повірить, що ти робив фіззарядку не дома, а в лісі, по дорозі до школи. Ніхто не повірить. Тільки сміятимуться. Та й справді — непереконливо... А додому без портфелика як вертатися?... Просто безвихідь якась... Хоч сядь та й плач!..

Нарешті пролунав дзвоник. І враз шкільне подвір'я сповнилося галасом і гармидером. Сміх, дзявкіт, вищання...

Лісові дівчатка через скакалки стрибають, у "класи" грають.

Лісові хлопці у футболі, у квача завелися... Один тільки їжачок Колько Колючка, сумний, ходить по подвір'ю, мов неприкаяний. Турбується, що нема Вуханя, друзяки вірного.

— Колько! — стиха гукнув зайчик, коли їжачок проходив повз чагарі.

— Ой! — стрепенувся Колючка та до Вуханя у чагарі. — Це ти? Що таке? Що сталося?

Розказав йому Кося про свою біду, про свою пригоду.

— І що мені тепер робити — просто не знаю... Ні в школу, ні додому.

— Та ти що! — вигукнув їжачок. — Ходім зараз же на урок!

— Без зошита? На ведмежу? Ти що!

— Ну й що! Я тобі свого дам.

— А ти?

— А я викручусь. Ти ж знаєш!

Їжачок Колько Колючка виявився дуже здібний до мов. Усе схоплював на льоту. У нього було тепер таке ведмеже "р-р-р", що йому заздрих навіть Михайлик Ведмеденко. А Бурмило Михайлович ставив їжачкові самі п'ятірки.

— І ми ж поклялися виявляти характер! Ти що — забув?

— Тобі легко виявляти характер. У тебе портфель на місці,— зітхнув Кося.

— Та побігли швидше, а то вже дзвоник!

Кося ще раз зітхнув і повільно поплентався за Кольком у клас.

Бурмило Михайлович одкрив журнал і подивився на клас поверх окулярів:

— Хто не виконав завдання, піднесіть лапу!

Всі завмерли. Лапу не підніс ніхто.

— Гаразд. Починаю викликати.

Кося Вухань ліг на парту грудьми й сховався за спину Соні Лось, що сиділа попереду.

— Вовченко!

"Ху! — полегшено видихнув Кося. — Пронесло!"

— А скажи, Вовченко, що було задано на сьогодні.

— Е-е... на сьогодні було... е-е... задано... було на сьогодні... е-е, — Вовчик енергійно махнув лапою знизу вгору (що означало: "Підказуйте, чорти, швидше!")

— Провідміняти "ведмідь", — підказала Зіна Бебешко.

— Проведмежати... е-е... о-о... ведміль... — прохарамаркав Вовчик.

— Хе! — скривився Бурмило Михайлович. — Ну, давай, "ведмежай", артист! Тільки не підказуйте! Хай сам "ведмежає".

Вовчик Вовченко безпорадно озирнувся навколо й почав:

— Ну... ну... я... е-е... я — ведмідь... ти-ведмідь... він — ведмідь... Ми... е-е... ведмеді... ви — ведмеді... вони — ведмеді...

— Овва! Багато вас, ведмедів, назбиралося, — усміхнувся директор.

Клас зареготав.

— Хе-хе-хе-хе-хе! — й собі дрібно засміявся зайчик. Що й казати — приємно, коли твій ворог пече раків.

— Ану скажи, Вухань, як треба.

Останнє "хе" застряло у Косі в горлі. Коли тебе отак зненацька викликають, якщо ти навіть і знаєш, все у тебе з голови одразу — фіть! — і нема.

— Я... е-е... я... е-е... — забелькотів Кося.

— Ведмідь, ведмедя, ведмедю... — швидко зашепотів, підказуючи, Колько Колючка.

— Відмідь... — механічно повторив Кося і замовк, від хвилювання не в змозі більше нічого сказати.

— І ти — ведмідь? — здивувався Бурмило Михайлович під загальний регіт класу. — Ну це вже занадто. Колючко!

— Ведмідь, ведмедя, ведмедю... — зататакав, як з кулемета, їжачок.

— Сідайте всі! — Бурмило Михайлович поправив на носі окуляри і взяв у лапу авторучку. — Значить, так... Вовченко — одиниця! Вухань — одиниця! Колючка — двійка... за підказку... Переходимо до нового матеріалу.

— Пхе! — презирливо скривився Вовченко, сідаючи на місце. — Ну й нехай! Потрібна мені та ведмежа! І взагалі уроки! То тільки боягузи і ябеди уроки вчать!

Кося Вухань та Колько Колючка промовчали.

V

Після уроків Колько сказав Косі:

— Не переживай! виправимо! Ходім краще в ліс та пошукаємо гарненько твого портфеля. Може, ти його просто погано шукав.

І друзі побігли в ліс.

Портфеля не було.

Але з-за куща раптом долинули звуки:

— Ля-ля-ля-ля!

Ля-ля-ля-ля!

Кося й Колько обережно розсунули віти.

За кущем на траві лежав учитель сольфеджіо Бегемот Гіпопотамович. Він тримав у зубах квітку, мрійливо дивився в небо і тихенько мугикав пісню без слів.

— Тю! — здивовано прошепотів Кося й подивився на Колька.

— Тю! — здивовано прошепотів Колько й подивився на Косю.

Серед усіх вчителів школи викладач сольфеджіо Бегемот Гіпопотамович був найбільший дивак.

Він ніколи не розлучався з мідною трубою, яка називалася красиво і урочисто — тромбон. Вона сяяла і вигравала на сонці так, що було боляче дивитися. Подейкували, що ця труба не мідна, а золота. Її так і

називали — золотий тромбон. Коли Бегемот Гіпопотамович грав на золотому тромбоні, всі пташки в лісі припиняли спів і мовчки слухали.

Бегемот Гіпопотамович до безтями любив музику.

На першому ж уроці він сказав:

— Сольфеджіо — це найголовніший предмет з усіх

предметів. Він розвиває слух, вчить співати по нотах, вчить глибоко розуміти музику. А музика — це найпрекрасніше з усього, що тільки є на світі.

І широко роззявляючи свого величезного рота, в якому стирчали тільки два зуби, Бегемот Гіпопотамович заспівав:

— До! Ре! Мі! Фа! Соль! Ля! Сі!.. — прокашлявся і сказав:

— З цих семи нот складається вся музика світу. От як вони звучать на тромбоні! — і він загравав на тромбоні, потім знову прокашлявся і сказав:

— А от як вони пишуться! — і написав ноти на дошці. — А тепер будемо співати по нотах! — і він заспівав:

До! Ре! Мі! Фа! Соль! Ля! Сі!..

Нумо заспіваймо всі!..

— До-о! Ре-е!.. — затягли учні.

— Добре-е!.. — підхопив Бегемот Гіпопотамович.

Того, хто співав правильно, Бегемот Гіпопотамович називав "цяця-ляля" і частував цукеркою. Але то було не часто. "Добре знають ноти тільки бегемоти!" — любив повторювати учитель сольфеджіо. У глибині душі він, мабуть, вважав, що по-справжньому розуміти музику може тільки він один. Часто у самотині він ходив лісом, замріяний, з квіточкою в зубах, і прислухався до лісових звуків. А потім грав на золотому тромбоні щось невимовно гарне і мелодійне. Або лежав у траві і, наставивши вухо, слухав, як гуде у квітці джміль чи якась інша комаха і усміхався блаженно, немов слухав симфонію.

Кося Вухань був у Бегемота Гіпопотамовича "цяцяляля", а Колько Колючка, на жаль, ні. Кося, як правильно казала мама-зайчиха, мав абсолютний слух і чув за п'ятсот метрів те, чого Колько й за десять метрів не чув. Бегемот Гіпопотамович дуже цінував Косині музичні здібності і казав, що Кося може стати навіть солістом.

Невже це він узяв Косиноного портфеля? Для чого? Дивина!

Та підійти і спитати друзі не наслідилися.

Розгублені й здивовані поверталися вони додому.

Татові й мамі Кося сказав, що портфеля просто загубив. Батьки насварилися, але — робити нічого — придбали нового. І зошити й підручники теж.

Минуло кілька днів.

І кожен день приносив несподівану новину. Щодня в когось щось пропадало. У Рудика Лисовенка пропав новенький футбольний м'яч. У Зіни Бебешко пропало дзеркальце. У Соні Лось — шовкова хусточка. У Борі Сука — авторучка. У Вірочки Вивірчук — мішечок горішків. У Колька Колючки — альбом для малювання, у Михайлика Ведмеденка — горщик меду. А в Раїски Мняу — перебивні картинки.

Всі дивувалися, не знаючи, на кого й думати.

А Колько й Кося з розпачем позирали на Бегемота Гіпопотамовича, не сміючи й натякнути нікому про свої підозри.

Лише у Вовчика Вовченка нічого не пропало. І то тільки тому, що несподівано пропав він сам. Чогось перестав ходити до школи.

— Може, захворів? — стурбовано сказала Пантера Ягуарівна. — Треба його провідати. Кому ми це доручимо? Ми доручимо це Вуханю й Колючці. Вони живуть якраз на тому кутку лісу, де й Вовченко.

Кося глянув на Колька, Колько глянув на Косю, і обидва так скривилися, наче проковтнули по кислиці.

— Чого це ви кривитеся? Чого кривитеся? Га? Як вам не соромно! — з обуренням сказала Пантера Ягуарівна. — Попросили їх провідати хворого товариша, а вони кривляться! Фу! Хіба можна бути такими!

Дівчатка теж обурено подивилися на них і теж сказали "Фу!"

Виходу не було.

VI

Вони йшли до Вовчого Яру, де жив Вовчик з батьками, і тремтіли.

— Може, не підемо? — тихо сказав Кося.

— Засміють, — зітхнув Колько.

— Засміють, — погодився Кося.

— Та й характери ж домовились гартувати, — скривився Колько.

— Домовились... — зітхнув Кося. — Але як з'їдять нас разом з нашими характерами, кому вони тоді будуть потрібні...

— Ех!..

Тато-вовк витрушував на подвір'ї дублянку з овечої шкури.

— Здрастуйте, дядю вовк! — здалеку привіталися Кося й Колько.

— Пррривіт! — прищулив на них хиже око тато-вовк.

— Як поживає ваш В-вовчик? — загукав здаля Колько Колючка.

— Як його з-здоров'я? — загукав Кося Вухань.

— А що йому рррробиться? Добррре поживає ледащо. У школі він.

— У шко-олі? — так і вклякли Кося й Колько.

— А що? Нема його в школі? Прогулює, сатана?

— Га... — гакнув Кося.

— Бе... — бекнув Колько.

— Ви мені не гакайте, ви мені не бекайте! Кажіть правду! — тато-вовк зробив крок уперед.

Наступного кроку друзі чекати не стали. Повернулися і чимдуж дременули.

— Ну, тепер Вовчик нам дасть! — з жахом сказав Кося, коли вони вже були на безпечній відстані. — Цього він нам не подарує.

— А ми хіба винні?

— Винні не винні, розбиратися він не буде.

Вони йшли лісом, похиливши голови, і спотикалися від горя. Світ їм тьмарився в очах. Якщо без усякої причини Вовчик не давав їм проходу, то що ж буде тепер?...

І раптом вони почули у гущавині чийсь підозрілі голоси.

Спинилися, прислухались.

— Ти що — нещастя захотів?! — грізно казав чийсь неприємний хрипкий голос. — Насміхаєшся з мене?! Барахло мені якесь тягаєш!

— Та я... Та ви... — друзі навіть не одразу впізнали голос Вовчика Вовченка, такий він був улесливий і жалюгідний.

— Нащо мені перебивні картинки?! Га?! Перебий їх собі на лоба! А мені давай цінні речі. Зрозумів?

— Так я ж стараюсь, стараюсь, але...

— Одне слово — якщо сьогодні увечері не принесеш до печери в Урочище Сивого Беркута щось путнє — я тобі покажу, хто такий шакал Бацила! Я жартувати не люблю... Іди!

Кося й Колько зіщулились і перестали дихати.

З кущів вийшов Вовчик Вовченко. Похнюплений, з підібганим хвостом, він був зовсім не схожий на те зухвале вовченя, яке звикли бачити у школі Кося й Колько. Тягнувши по землі портфеля, він прочовгав повз припишканих у траві друзів і зник за деревами.

Хвилин п'ять зайчик та їжачок не наважувались ворухнутися.

— Ну?! — нарешті тихо видихнув Колько.

— Ага! — тільки й зміг вимовити Кося.

Що там казати. Все було зрозуміло без слів. Вовчик Вовченко зв'язався з дорослим злодієм — шакалом Бацилою, і той примушує його красти.

Ой! Ой! І ще раз — ой!

У Колька від страху ворушилися колючки, а в Косі дрібно тремтів хвостик.

Справжній страшний дорослий хуліган був десь зовсім близько, за два кроки від них, у заростях.

Довго ще лежали їжачок і зайчик у траві, прислухаючись до найменшого звуку. І лише коли пересвідчились, що шакал Бацिला давно пішов, одважились нарешті підвестися.

Додому вони бігли так, що серця у них вискакували з грудей. І тільки біля воріт почули себе у безпеці.

— Ну?! — сказав тепер уже Кося.

— Ага! — видихнув Колько.

— Що ж робити? — розгублено спитав Кося.

— Не знаю, — безпорадно розвів лапами Колько.

Становище й справді було важке.

Завтра у школі Пантера Ягуарівна питає: "Ну, як здоров'я Вовченка?"
Що казати? Правду? Все розкриється, і ніхто не знає, як поведе себе шакал Бацила. Справжні злодії не зупиняються ні перед чим. Ще й віку вкоротити може і Вовчику, і їм — за те, що виказали.

Не говорити правди?

По-перше, вони просто не вміють брехати, ще не навчилися.

По-друге, після їхніх відвідин тато-вовк може прийти до школи і...

Ой! Ой! І ще раз — ой!

Сумні роздуми друзів несподівано були перервані.

З лісу вийшли Раїска Мняу і Зіна Бебешко.

— О! Ви вже дома? — сказало рисеня. — А ми прийшли дізнатися, як там Вовченко, як його здоров'я.

Від несподіванки їжачок і зайчик тільки роти пороззявляли.

— Що сталося? Чого це ви такі? — збентежено спитало лісове козеня.

— Що — він серйозно хворий? Йому погано? Ну, кажіть же, кажіть! — накинулась на них Раїска Мняу.

Кося й Колько розгублено презиралися і мовчали.

Але від дівчаток хіба одчепишся.

І друзі врешті не витримали й усе їм розказали. І про зустріч з татов-
вовком, і про випадково підслухану розмову, про шакала Бацилу, про
все-все. Рисеня й лісове козеня тільки охали й ахали. Очі в них зробилися
круглі й великі.

— Який жах! — сказала Раїска Мняю.

— Який кошмар! — сказала Зіна Бебешко.

— Треба щось робити! — сказала Раїска Мняю.

— Бе-бе-безперечно! — підхопила Зіна Бебешко.

— А що робити? Що? — сказали Кося й Колько, кліпаючи очима.

— Треба якось виручати Вовченка! — вигукнула Раїска Мняю.

— Інакше він загине! — вигукнула Зіна Бебешко.

У Косі й Колька похололи кінцівки.

— А як ми можемо його виручити? Як?

— Мені здається, — сказала Зіна Бебешко. — Треба піти сьогодні
вночі до Урочища Сивого Бе-беркута і...

— І налякати шакала Бацилу так, щоб він на все життя зарікся чіпати
неповнолітніх! — підхопила Раїска Мняю.

Ой! Кося й Колько відчули, як у них щось тенькнуло і обірвалося всередині.

— Ме-мене мама не пустить! — сказав Кося Вухань.

— І ме-мене! — сказав Колько Колючка.

— Ну, знаєте! — обурено сказала Раїска Мняу. — В таких випадках дозволу не питають. Просто ідуть і все!

— Бе-безперечно! — підхопила Зіна Бебешко.

— Так! — рішуче сказала Раїска Мняу. — Як усі поснуть, ми тихенько вилазимо і йдемо в Урочище Сивого Беркута.

Кося зітхнув.

Колько подумав і теж зітхнув.

Якби все це їм говорили хлопці, вони б не вагаючись відмовилися. Знайшли б причину і відмовилися. Але перед дівчатками їм було незручно. Соромно і незручно. Все ж вони були хлопцями. До того ж вони згадали свою клятву.

— Гаразд, — зітхнули вони.

— Зустріч біля кривої бе-берези, — сказала Зіна Бебешко.

— Не забудьте захопити світлячкові ліхтарики, — сказала Раїска Мняу. — Пароль: "Ви не бачили грушу?" Відгук: "На березі груші не ростуть!" Чао!

Раїска Мняу та Зіна Бебешко, як усі дівчатка, страшенно любили таємниці і змагалися у вигадках з хлопцями.

VII

"А що, як просто заснути, — лежачи в ліжку, думав Кося Вухань. — Скажу завтра, що ненароком заснув та й усе".

Але заснути він не встиг. Тільки-но почав дрімати, як його щось боляче шпигонуло в бік.

— Вставай, сплюха нещасний! — зашепотів Колько Колючка. — Вставай!

Довелося вставати і йти.

В лісі було темно й страшно.

У Косі не попадав зуб на зуб.

— Па-пароль! — почувся біля кривої берези переляканий голос Раїски Мняу.

— Та йди ти зі своїм паролем! — прошепотів Колько.

— А що це у вас цокотить? — тривожно спитала Зіна Бебешко.

— То в мене. З-зуби. Не бійтесь. То від холоду. З-за-мерз трохи, — ніяковіючи, прошепотів Кося Вухань.

— І я... чогось, — призналася Зіна Бебешко.

— З-значить, так, — прошепотіла Раїска Мняу. — Вриваємося в печеру, свіtimo з чотирьох боків світлячковими ліхтариками і кричимо: "Лапи вгору!" Мій тато каже, що при нападi головне — це раптовість.

Кося й Колько промовчали. Вони собі просто не уявляли, як це воно все буде.

Ой! Ой! І ще раз — ой!

Урочище Сивого Беркута користувалося в лісі недоброю славою.

То була скеляста гора, поросла колючим чагарником, на вершині якої колись вив гніздо Сивий Беркут. Колючий чагарник прикривав вхід у велику темну печеру. І саме та печера спричинилася до недоброї слави Урочища. Старі мешканці лісу казали, що кожен, хто пробував жити в печері, зазнавав лиха. І ніхто не наважувався тепер зазирати в неї, особливо після заходу сонця.

Чим ближче підходили вони до Урочища Сивого Беркута, тим менше їм хотілося туди йти. Вони вже не перемовлялися навіть пошепки.

Та от уже й вхід у печеру.

Спинилися в нерішучості.

Прислухалися.

— Тихо, — ледь чутно прошепотів Колько.

— Нема нікого, — прошепотів Кося. — Ходім назад.

— А може, все ж за... зирнути? — непевно шепнула Раїска Мняу.

— Не требе-ба, — шепнула Зіна Бебешко. — Не-бе-безпечно.

Хоч як костричилися дівчатка, а переляк зборов і їх.

— Мабуть, ходім-таки назад, — шепнув Колько.

І вони збиралися вже повертати, аж раптом...

Аж раптом з печери залунали звуки... золотого тромбона.

— Ой! Там Бегемот Гіпопотамович! — стиха зойкнула Раїска Мняу. —
Ану ходімо! Подивимося!

І перша рушила до печери.

Кося й Колько презирнулися. Бегемот Гіпопотамович! Невже?! Але
відступати було пізно.

Вони розсунули колючий чагарник і... завмерли.

Посеред печери з тромбоном у лапах стояв шакал Бацила. Облізла
шерсть клаптями висіла на ньому. У роті блищав золотий зуб.

Перед ним з підібганим хвостом і опущеною головою стояв Вовчик
Вовченко.

— О! Це я люблю! — криво щирився шакал Бацила. — Золотий,
кажеш, тромбон. Капітально!.. З тебе, здається, буде толк. Я тебе
залишаю. Житимеш зі мною. А то мені скучно самому.

Вовчик підвів голову і жалібно скривився:

— Пустіть мене! Будь ласка! Я хочу додому...

— Мовчи, щеня! Радій, що сам шакал Бацила тебе усиновити хоче.

— Не треба-а! — заплакав Вовчик. — Пустіть мене-е!.. Я хочу додому. Ви ж обіцяли, що коли я принесу щось хороше, ви мене одпустите. Я піду додому! Я піду...

Вовчик зробив рух у бік виходу, але шакал Бацила ловко схопив його зубами за карк і швиргонув у куток печери.

— Від мене не втечеш!.. Одпустити? Чого захотів! Щоб ти мене виказав? Ніхто ж не знає, де я ховаюсь. Усі бояться цієї печери. Тут мене ніхто не шукатиме. Або ти будеш зі мною, або... — шакал так клацнув зубами, що аж іскри посипались.

— Хлопчики! Дорогі! Зробіть що-небудь! — мало не плачучи, прошепотіла Раїска Мняу.

— Ви ж хлопці! Ви ж хоробрі! — благально зашепотіла Зіна Бебешко.

Колько Колючка відчув, як щось ніби підхопило його й одірвало від землі. І раптом зривистим голосом, несподівано для самого себе, він вигукнув по-ведмежому:

— Ану пусти його!

Вигукнув, ні про що не думаючи, чесно кажучи, просто від страху.

І враз шакал Бацила випустив з лап тромбон, присів і підібгав хвоста.

— Та що ви... що ви, дядьку Ведмідь! Я ж... нічого... Просто так... Пожартував. Будь ласка... хай іде... — улесливо залепетав він. І одразу став схожий не на дорослого шакала, а на маленьке жалюгідне вовченя, яке щойно плакало перед ним. І зробився зовсім не страшний, а просто

огидний. Виявляється, хуліган тільки тоді хуліган, коли його бояться. А коли його не бояться, він сам починає боятися, він уже не хуліган, а зінське щеня.

І раптом Колько Колючка вперше у житті відчув, як це не страшно — бути сміливим. Страшно бути боягузом, а сміливим бути — зовсім не страшно!.. Кося Вухань теж це відчув.

І таке охопило їх радісне почуття, що вони весело-весело засміялися, — звичайно, вже не по-ведмежому, а по-заячому і по-їжачиному...

Шакал Бацила вмить схопив світлячковий ліхтар, одним стрибком скочив до входу в печеру і підніс ліхтар високо над головою.

І побачив у чагарях Косю Вуханя, Колька Колючку, Раїску Мняю і Зіну Бебешко — маленьких лісових дитинчат.

— У-у-у-у! — люто завив шакал Бацила.

Та Кося Вухань і Колько Колючка вже не злякалися.

— Ану одпусти Вовчика! — вигукнув Кося.

— Не боїмось ми тебе! — вигукнув Колько.

— Одпусти! Не боїмось! — підхопили Раїска Мняю та Зіна Бебешко.

Шакал Бацила сторопів і завмер.

Правда, що робити далі, вони не знали. Все-таки шакал був дорослий, а вони були дитинчата.

Ще мить і...

VIII

І раптом під могутніми кроками затріщали кущі і пролунав голос Бегемота Гіпопотамовича:

— А що це тут робиться серед ночі? Га?

Шакал Бацила гикнув, брязнув ліхтарем об скелю і шаснув у темряву. Та Кося Вухань, Колько Колючка, Зіна Бебешко і Раїска Мняу разом ввімкнули свої світлячкові ліхтарики, і шакал дзигною закрутився на місці. Бегемот Гіпопотамович підняв свою важезну ногу і наступив шакалові на хвіст.

— Ой-йой-ой! — пронизливо завищав шакал Бацила. — Ай-яй-яй!.. Я більше не буду!.. Ой-йой-ой!.. Пустіть!.. Пустіть!..

— Фу! Який у тебе голос немелодійний! Гидко слухати! — скривився Бегемот Гіпопотамович. — Забирайся геть!

Одпустив шакала, ще й добряче піддав йому ногою під хвіст.

— Хай біжить! Тепер він назавжди забуде дорогу до нашого лісу.

Шакал Бацила з гвалтом сторчголов покотився у чагарі і зник.

— Ой, спасибі! — загукали в один голос Зіна Бебешко і Раїска Мняу.
— Ви врятували нас. Але як ви опинилися тут?!

— А це ось він мене покликав, — сказав Бегемот Гіпопотамович, обережно піднімаючи з землі свій золотий тромбон. — Я почув його голос і по слуху прибіг сюди. От що значить музика!..

Кося й Колько презирнулися і почервоніли — як вони й подумати могли, що Бегемот Гіпопотамович узяв портфель...

А Вовчик Вовченко стояв, низько-низько похиливши голову, і сльози капали з його очей на землю.

— Покарайте мене... Що хочете, робіть! Але я... я більше не буду... Чесне слово... — ледь чутно схлипнув він. І такий він був нещасний, що боляче було дивитися на нього.

"Ех, Вовчик, Вовчик! Дурненький ти, дурненький!.." — подумали всі.

Звичайно, можна було сказати, що він сам винен в усьому, що якби він по-іншому поведився, то... Але він і сам це розумів.

Доля його й так покарала. Нелегко переживати такі хвилини...

І ніхто йому нічого не сказав. Бо всі вони були добрими — і Кося Вухань, і Колько Колючка, і Зіна Бебешко, і Раїска Мняу. І, звичайно, Бегемот Гіпопотамович.

— Ну, а тепер ходімо додому! — сказав Бегемот Гіпопотамович, підніс до рота золотий тромбон і заграв.

І вони рушили.

І Кося Вухань (недарма ж він мав абсолютний слух і був "цяця-ляля") заспівав пісню, а всі підхопили:

Як гарно бути добрим, Сміливим і хоробрим, Хоробрим і сміливим, Веселим і щасливим!..

Як гарно всіх любити, Добро усім робити, Нікого не боятися, Радіти і сміятися.

А ще в тій пісні співалося про те, як добре вчитися в школі, і вивчати іноземні мови, і музику, і фізкультуру, і все-все інше.

Вони йшли і співали.

І враз несподівано з-за лісу піднялося сонце.

І освітило землю.

І заграло-заблищало на золотому тромбоні Бегемота Гіпопотамовича.

І заспівали-защебетали в лісі пташки.

І по-ранковому запахли квіти.

— Що? Серед ночі зійшло сонце? — скажете ви. — Так не буває. Навіть у казках.

Що ж, я згоден з вами.

То було справжнє диво!..

Але спробуйте, друзі мої дорогі, хоч раз перебороти в своїй душі страх, і ви зрозумієте, що нічого дивного в цьому немає.

Ви побачите, як серед ночі зійде сонце.

І я від щирого серця бажаю вам цього!..